

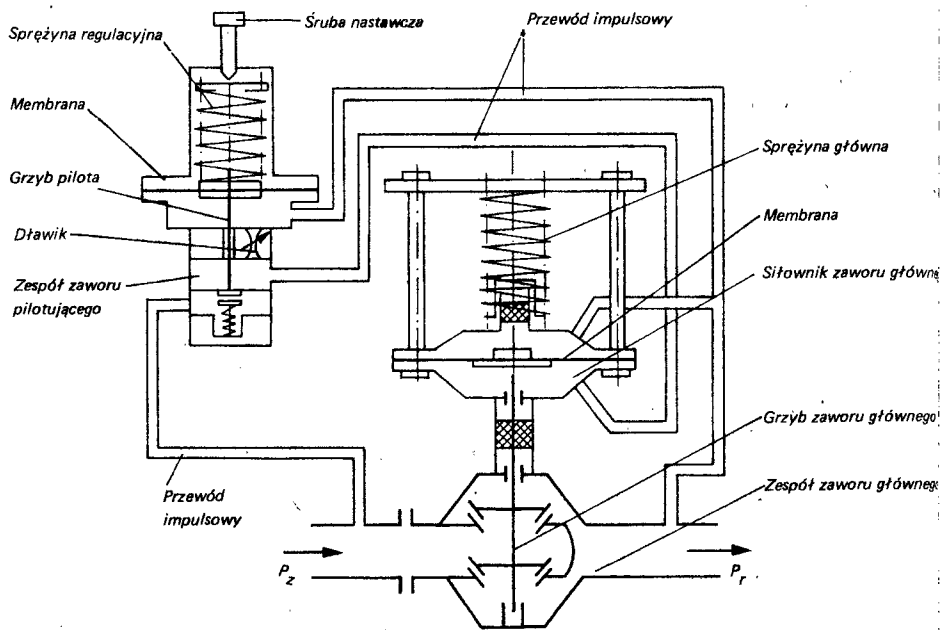
mgr inż. BARBARA OMYLIŃSKA
mgr inż. STEFAN FRYDLIŃSKI
dr inż. ANDRZEJ SERWACH
Przemysłowy Instytut
Automatyki i Pomiarów MERA-PIAP
W a r s z a w a

DOBÓR PARAMETRÓW KONSTRUKCYJNYCH REGULATORA CIŚNIENIA ZA POMOCĄ KOMPUTERA

W artykule opisano zastosowanie maszyny analogowo-hybrydowej WAT-1001 do doboru parametrów konstrukcyjnych hydraulicznego regulatora ciśnienia bezpośredniego działania. Jest to regulator całkujący. W modelu matematycznym uwzględniono graniczne warunki pracy regulatora, ponieważ oddziałują w istotny sposób na proces regulacji. Dla opisu działania regulatora w warunkach granicznych użyto innych równań niż te, które opisują jego pracę w stanach pośrednich. Dla wyboru odpowiednich równań wykorzystano sterowanie logiczne komputera. Z uwagi na to, że liczba możliwych do przyjęcia wartości dobieranych parametrów konstrukcyjnych jest ograniczona, do ich wyboru zastosowano procedurę prób i błędów.

1. Wstęp

W opisywanym przypadku zastosowano dobór właściwych wartości parametrów konstrukcyjnych regulatora za pomocą komputera, ponieważ ten sposób daje znaczne oszczędności czasu i kosztów procedury projektowania. Projektowany typoszereg regulatorów jest używany do stabilizacji ciśnienia wody gorącej za regulatorem w zakresie od 0,1 do 10 kg/cm^2 . Ciśnienie przed regulatorem nie może przekraczać 16 kg/cm^2 . Regulatory te pracują bez energii pomocniczej. Są one zunifikowane z innymi typoszeregami regulatorów przepływu, ciśnienia i temperatury bezpośredniego działania tworząc wspólnie system MOTOSTAT Krajowego Systemu Automatyki i Pomiarów POLMATIK.

Rys.1. Schemat ideowy analizowanego regulatora ciśnienia

2. Model matematyczny

W modelu matematycznym regulatora uwzględniono tylko jego podstawowe właściwości statyczne i dynamiczne, takie jak:

- rezystancję obciążenia;
- kapacytancję obciążenia;
- równanie równowagi sił na grzybie zaworu głównego;
- równanie równowagi sił na grzybku zaworu pilotującego;
- charakterystykę przepływową zaworu głównego;
- charakterystykę przepływową dzielnika ciśnienia w zaworze pilotującym.

Bardzo istotne w tym modelu jest użycie dwóch różnych równań dla obliczenia ciśnienia pod membraną siłownika zaworu głównego. W stanach granicznych pracy regulatora (pełne otwarcie lub pełne zamknięcie zaworu głównego) ciśnienie to jest obliczone z charakterystyki statycznej dzielnika ciśnienia. W stanach pośrednich pracy regulatora ciśnienie jest obliczane z równania równowagi sił na grzybie zaworu głównego.

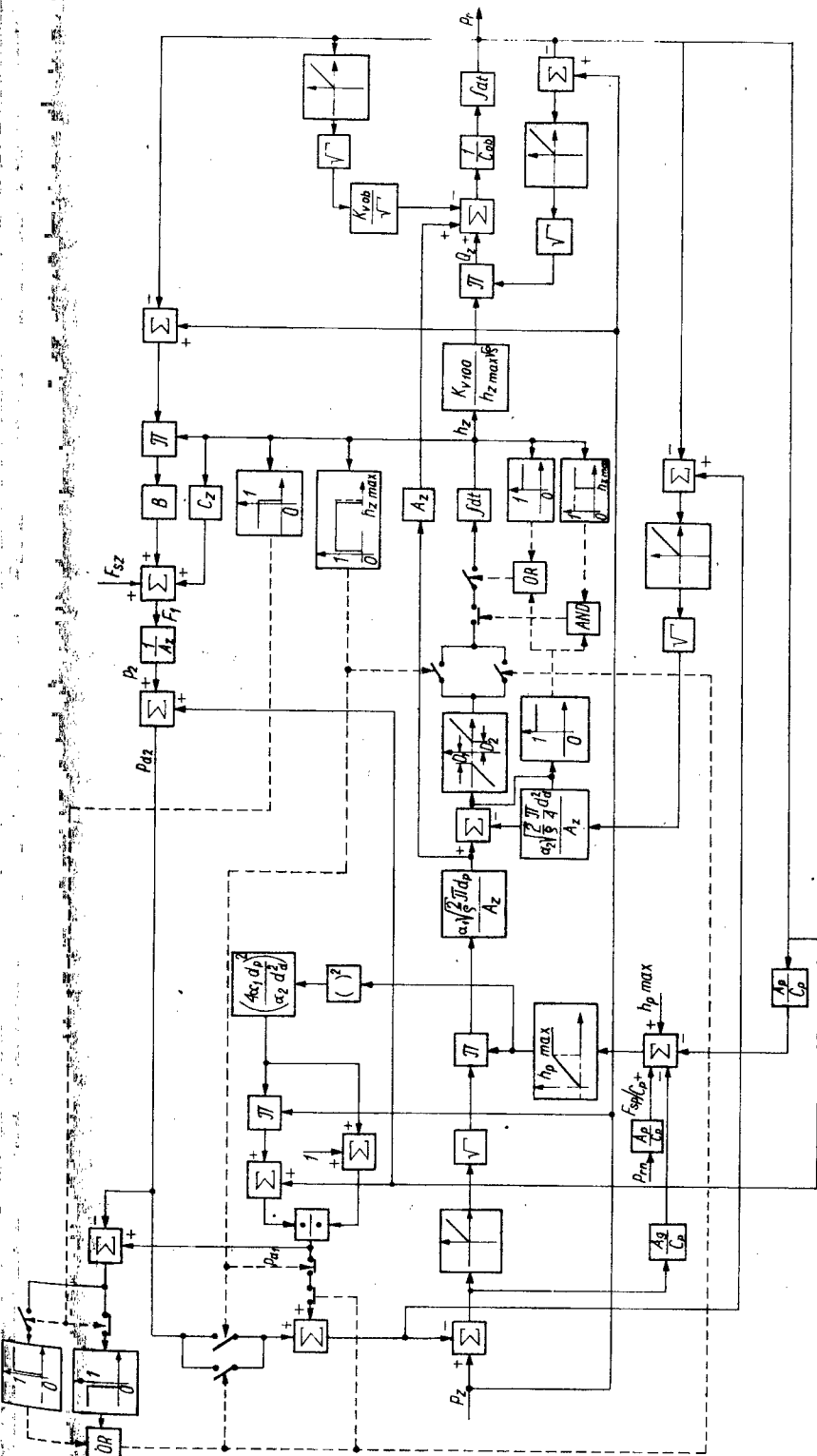
W modelu przyjęto założenie, że źródło ciśnienia zasilania ma nieskończone dużą impedancję wyjściową i dlatego przepływ przez regulator nie wpływa na ciśnienie zasilania. Założenie to wystarczająco dokładnie odwzorowuje rzeczywiste warunki pracy regulatora w najczęstszych zastosowaniach (w ciepłownictwie).

Schemat blokowy modelu matematycznego jest pokazany na rys.2. Symbole użyte w tym schemacie są opisane w zestawieniu na początku artykułu. Zasady budowy modeli matematycznych tego typu, oraz zestawienia funkcji matematycznych realizowanych przez poszczególne bloki takich schematów blokowych przedstawiono w [1] i [2] .

Wykaz oznaczeń (do rys.2)

- A_g - powierzchnia efektywna grzybka zaworu pilotującego
- A_p - powierzchnia membrany zaworu pilotującego
- A_z - powierzchnia membrany zaworu głównego
- B - współczynnik siły hydrodynamicznej w głównym zaworze
- C_p - stała sprężyny zaworu pilotującego
- C_z - stała sprężyny zaworu głównego
- C_{ob} - pojemność obciążenia
- d_p - średnica grzybka zaworu pilotującego
- d_d - średnica dławika w zaworze pilotującym
- D_1 - ujemna część strefy nieczułości regulatora
- D_2 - dodatnia część strefy nieczułości regulatora
- F_{sp} - siła napięcia wstępnego sprężyny zaworu pilotującego
- F_{sz} - siła napięcia wstępnego sprężyny zaworu głównego
- h_p - skok grzybka zaworu pilotującego
- h_{pmax} - maksymalny skok grzybka zaworu pilotującego
- h_z - skok grzyba zaworu głównego

- $h_{z\max}$ - maksymalny skok grzyba zaworu głównego
 K_{v100} - nominalny współczynnik przepływu zaworu głównego
 k_{vob} - współczynnik przepływu obciążenia
 p_z - ciśnienie zasilania
 p_{zr} - amplituda ciśnienia zasilania przy rozruchu
 p_{zz} - amplituda przyrostu ciśnienia zasilania przy zakłóceniu
 p_r - ciśnienie regulowane (za regulatorem)
 p_{rn} - wartość nastawy ciśnienia regulowanego
 p_{rz} - maksymalna wartość zakresu nastawy ciśnienia regulowanego
 p_d - ciśnienie pod membraną siłownika zaworu głównego
 p_{d1} - ciśnienie p_d obliczane z charakterystyki statycznej dzielnika ciśnienia
 p_{d2} - ciśnienie p_d obliczane z równania równowagi sił na grzybie zaworu głównego
 Q_z - natężenie przepływu przez zawór główny
 t - czas
 X_h - bezwymiarowa strefa nieczułości regulatora (odniesiona do górnej wartości zakresu nastawy)
 α_1 - współczynnik dławienia przepływu w grzybku zaworu pilotującego
 α_2 - współczynnik dławienia przepływu w dławiku zaworu pilotującego
 φ - gęstość cieczy
 τ - czas opóźnienia między rozruchem regulatora i momentem wprowadzenia zakłócenia.

Rys. 2. Schemat blokowy modelu matematycznego regulatora

3. Program i wyniki obliczeń

Najbardziej interesującą częścią schematu maszynowego dla komputera WAT-1001 jest obwód logiki równoległej, który jest użyty dla wyboru odpowiedniego równania do liczenia ciśnienia pod membraną w stanach granicznych. Obwód ten, zawierający komparatory i elementy NAND jest pokazany na rys.3. (Znaczenie użytych symboli graficznych podano w [3]).

Ze względu na to, że projektowany typoszereg regulatorów musiał być zunifikowany z innymi typoszeregami regulatorów przepływu, ciśnienia i temperatury tworzących system, liczba dobieranych parametrów była ograniczona. Dokonano doboru następujących parametrów konstrukcyjnych:

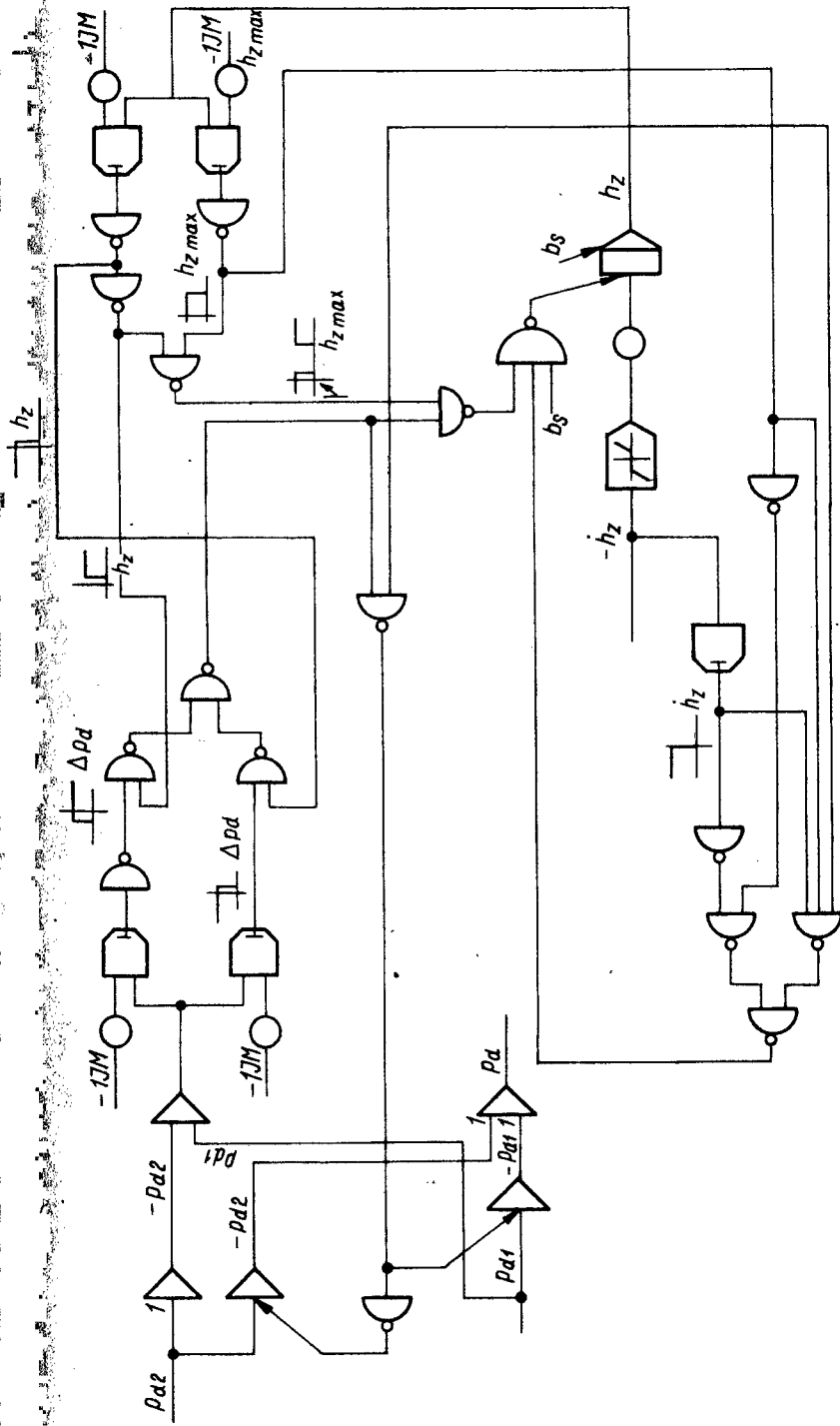
- powierzchnia membrany w siłowniku zaworu głównego (rozpatrywane dwie wartości),

- stała sprężyny siłownika zaworu głównego (rozpatrywane dwie wartości),
- siła napięcia wstępnej sprężyny w siłowniku zaworu głównego (rozpatrywane dwie wartości dla każdego typowymiaru zaworu z typoszeregu),
- średnica dławika w dzielniku ciśnienia (rozpatrywane dwie wartości jako dolną i górną wartość możliwego zakresu zmienności).

Doboru właściwego zestawu wartości tych parametrów dokonano metodą prób i błędów z uwagi na ich ograniczoną liczbę.

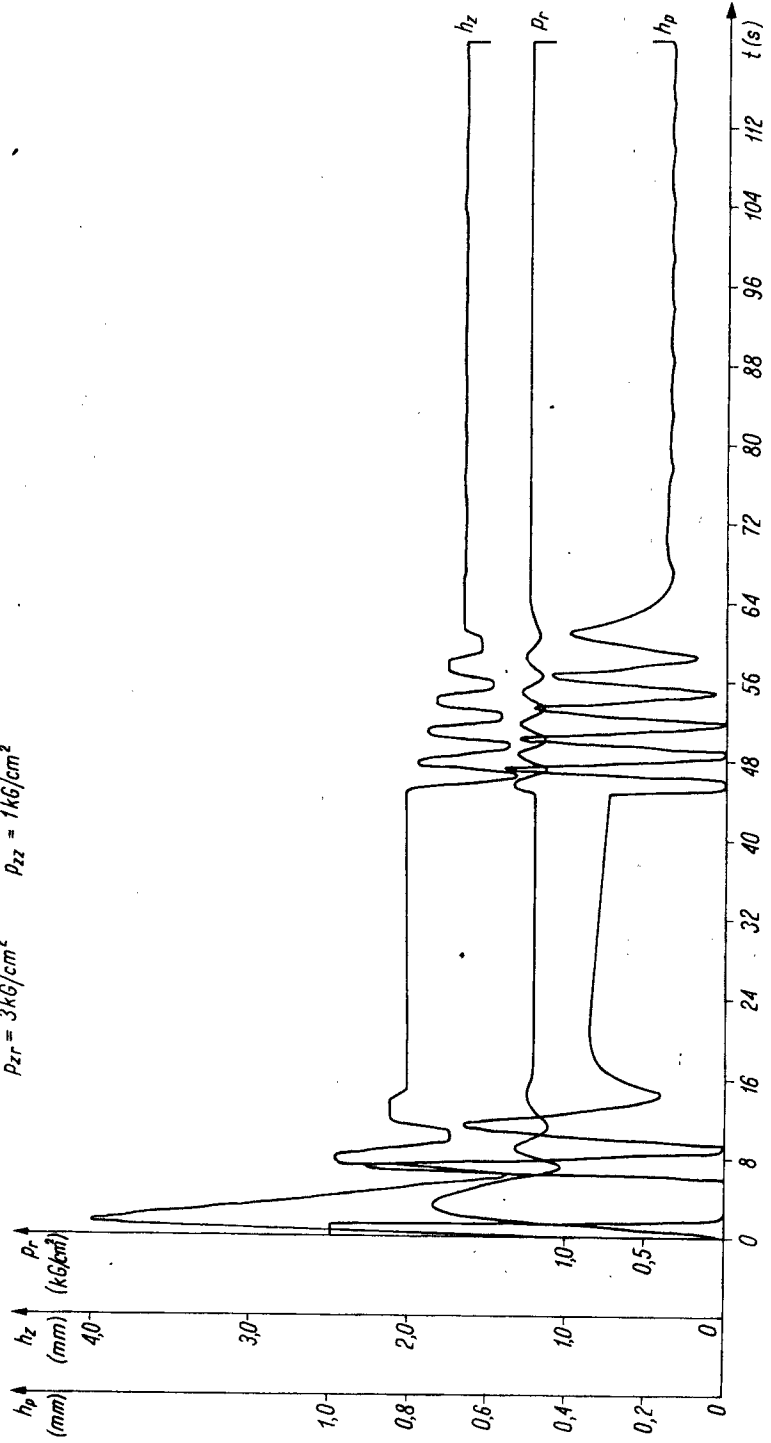
Jako sygnał wejściowy w obliczeniach przyjęto skokową funkcję ciśnienia zasilania, od zera do zadanej amplitudy (rozruch) i po ustaniu pierwszego procesu przejściowego ponowny skok ciśnienia zasilania o zadaną amplitudę, traktowany jako zakłócenie. We wszystkich obliczeniach przyjęto stałą wartość pojemności obciążenia. Rezystancja obciążenia dla każdego typowymiaru zaworu i zakresu nastaw była dobierana w ten sposób, że wartość ustalona skoku grzyba w zaworze głównym zawierała się w granicach od 0,1 do 0,9 maksymalnego skoku zaworu w pełnym zakresie zmian ciśnienia zasilania. Warunki te zostały wybrane na podstawie wstępnych obliczeń i wynikają z ogólnych zasad doboru wymiarów zaworu regulatora do obiektu.

Typowe wyniki obliczeń są przedstawione na rys.4 (przypadek stabilny) i rys.5 (przypadek niestabilny).

Rys.3. Schemat obwodu logiki równoległej (fragment schematu maszynowego) służący do wyboru właściwego równania dla obliczania ciśnienia pod membraną siłownika

BRU-P/50

 $p_{rz} = 10 \text{ kg/cm}^2$ $p_{rn} = 1 \text{ kg/cm}^2$ $C_z = 50 \text{ kg/cm}^2$ $F_{sz} = 300 \text{ kg}$ $d_d = 1 \text{ mm}$ $A_z = 290 \text{ cm}$ $K_{vob} = 23 \text{ m}^3/\text{h}$ $p_{zr} = 3 \text{ kg/cm}^2$ $p_{zz} = 1 \text{ kg/cm}^2$

Rys.4. Przykładowe wyniki obliczeń - przypadek stabilny

BRU-p/50

$$P_{rz} = 10 \text{ kg/cm}^2$$

$$P_{rn} = 1 \text{ kg/cm}^2$$

$$C_z = 50 \text{ kg/cm}$$

$$F_{sz} = 300 \text{ kg}$$

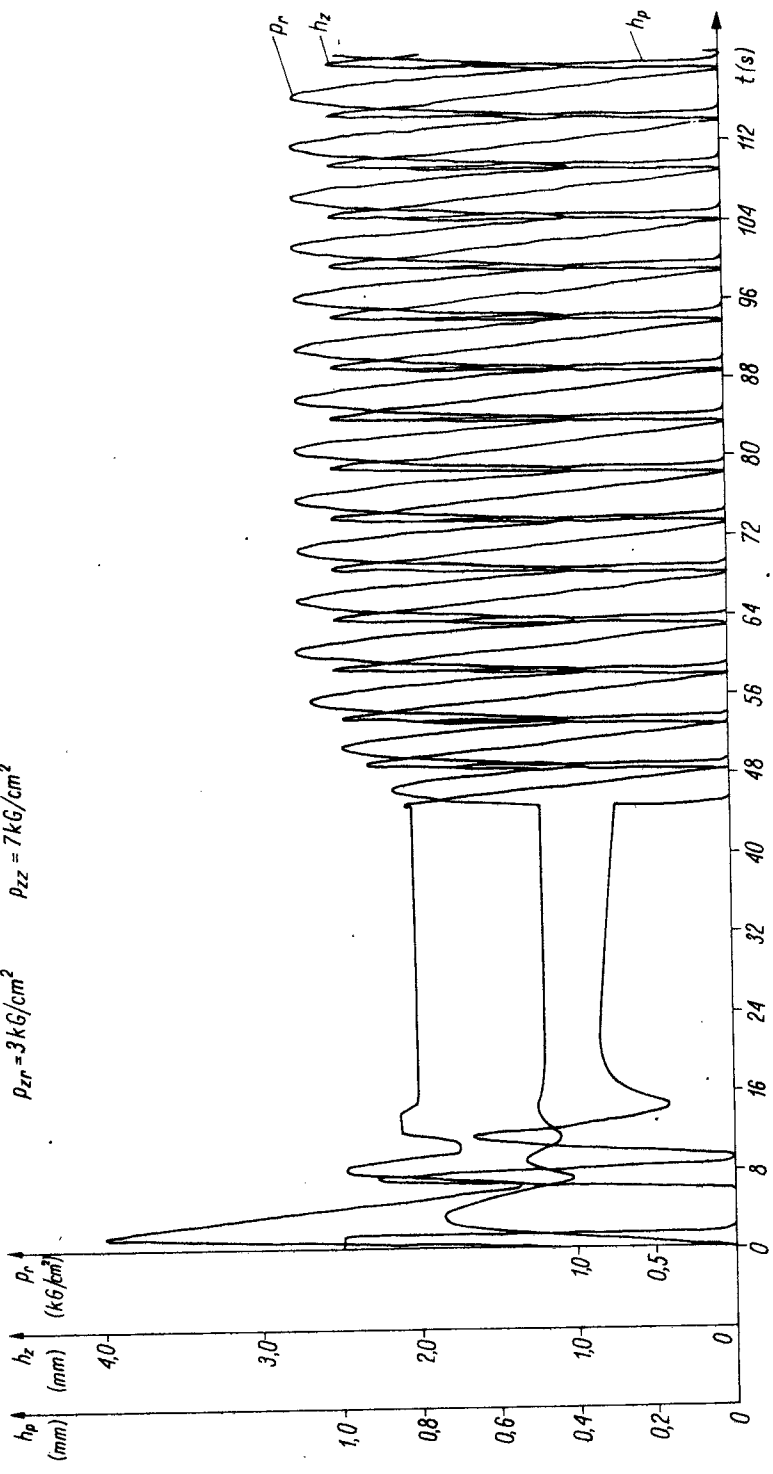
$$d_d = 1 \text{ mm}$$

$$P_{zr} = 3 \text{ kg/cm}^2$$

$$P_{zz} = 7 \text{ kg/cm}^2$$

$$A_z = 290 \text{ cm}^2$$

$$K_{vob} = 29 \text{ m}^3/\text{h}$$

Rys.5. Przykładowe wyniki obliczeń - przypadek niestabilny

Analiza wszystkich wyników obliczeń pozwala na sformułowanie następujących uwag:

cykl graniczny w procesie regulacji występuje tylko wtedy, gdy grzybek zaworu pilotującego pracuje przekąźnikowo;

całkowicie aperiodyczna odpowiedź przejściowa regulatora występuje tylko wtedy, gdy grzybek zaworu pilotującego jest przez cały czas całkowicie otwarty (tzn. regulator pracuje na granicy zakresu regulacji);
stabilność pracy regulatora pogarsza się w miarę wzrostu ciśnienia zasilania;

błąd statyczny regulatora powiększa się w miarę obniżania wartości nastaw;

minimalne ciśnienie zasilania, umożliwiające regulację, jest bardzo uzależnione od siły napięcia wstępnej sprężyny w siłowniku zaworu głównego.

4. Podsumowanie

Głównym rezultatem obliczeń jest dobór podstawowych parametrów konstrukcyjnych regulatora. Dobrano ich następujące wartości:

powierzchnia membrany siłownika zaworu głównego 290 cm^2 ,
stała sprężyny siłownika zaworu głównego 50 kg/cm ,
wstępne napięcie sprężyny siłownika zaworu głównego $150 \dots 300 \text{ kg}$.
(w zależności od jego typowymiaru),
średnica zastępcza dławika w zaworze pilotującym (zmienna, nastawialna) w zakresie $1 \dots 1,8 \text{ mm}$.

Powyższe wartości zostały wybrane w oparciu o następujące kryteria:
minimalizacja błędów statycznych regulacji,
redukcja amplitudy cyklu granicznego,
minimalizacja ciśnienia rozruchowego,
minimalizacja przecieków w zaworze głównym (co jest zależne od siły napięcia wstępnej sprężyny w siłowniku zaworu głównego).

Wyniki obliczeń zostały sprawdzone i potwierdzone przez badania eksperymentalne wybranych przypadków w fazie badań prototypów regulatora.

Literatura

- [1] Serwach A.: Modelowanie dynamiki układów hydraulicznych za pomocą maszyn matematycznych. 1974, t. XXI, z. 3.
- [2] Serwach A.: Metody modelowania procesów ciągłych za pomocą maszyn analogowych. Biuletyn MERA-PIAP. 1975, nr 1/2.
- [3] Zasady działania podstawowych członów operacyjnych maszyny WAT 1001. Biuletyn MERA-PIAP. 1975, nr 1/2.